

Прво поглавље – Стварање позитивне атмосфере у учионици

Увод

Слика приказује ученике који раде у одељењу. Са леве стране, дечак и девојчица раде заједно, њихови материјали, укључујући и глобус, налазе се на столу. Изгледа да расправљају о нечему. У позадини, ученик, или је то можда наставник, нешто предаје. Девојчица са десне стране је подигла руку и чека да буде прозвана. Сви у одељењу напорно раде и изгледа да уживају у томе. Атмосфера у одељењу је најбитнија за ефикасан рад и учење.

Ових пет вежби фокусирају се на то како створити или повратити атмосферу у одељењу која омогућава ученицима да се осећају угодно и сигурно. Овај основни захтев је предуслов за ефикасност у учењу и поучавању јер ометања на часу увек одвлаче пажњу и одузимају време и енергију.

Образовање за демократско грађанство и образовање за људска права (ЕДЦ/ХРЕ) имају пуно тога заједничког са добрим поучавањем. Ово се не односи само на ових пет модела него на све вежбе у приручнику.

Ови модели, међутим, нису првобитно замишљени као средства за руковођење одељењем; они имају дубљу, много значајнију поруку. Данас се реформа образовања, у великој мери, бави питањем на који начин се помаћи од преношења утврђених, наизглед бесконачних знања и увида према динамичнијем концепту целоживотног учења који захтева развој компетенција уместо гомилања података. Са ове тачке гледишта, школа се сматра микро заједницом – местом где се ученици сусрећу са разним искуствима и проблемима који су слични са искуствима и проблемима одраслих људи. Зато би ученици требало да науче како да се носе с таквим проблемима још у школи. Ове вежбе помажу ученицима да створе своју микро заједницу упознајући друге, усаглашавајући се са правилима унутар групе, делећи лична искуства са другима и развијајући самопоштовање, дефинишући сопствени идентитет унутар групе и сарађујући са другима. Ови задаци су подједнако важни и прикладни како за млађе тако и за старије ученике, али њихов начин размишљања ће се разликовати.

Коначно, у оквирима ЕДЦ/ХРЕ, ове вежбе шаљу јасну поруку поучавања *кроз* и у духу демократије и људских права. Сваки ученик је индивидуа која доприноси нешто лично и посебно заједници ученика и наставника у одељењу. Према сваком ученику требало би се односити са интересовањем и поштовањем. Свако правило би требало једнако да се примењује на свакога. То значи: „Оно што ја очекујем од других, они могу очекивати од мене“. Ученици би требало да буду свесни ове поруке, па су зато промишљање и критичко размишљање у одељењу кључни.

Вежба 1.1. – Тандем-картице

Васпитно-образовни циљ часа	Ова вежба омогућава ученицима да успоставе контакт једни са другима на неугрожавајући начин.
Наставна средства	Шпил карата које се могу упаривати. (Могу га направити и ученици. Да би што дуже био у употреби, препоручује се каширање. За потребе већих група у другачијем контексту, могу се направити и комплети са по 3-4 припадајуће картице.)
Напомена	Наставници могу користити ову вежбу како би проценили које су то потребе у учењу и очекивања њихових ученика.

Поступак

1. Наставник насумично дели картице и тражи од ученика да пронађу другу половину.
2. Када су пронашли једни друге, ученици имају 5 до 10 минута да открију неке основне информације једни о другима:
  - име другара
  - нешто о његовој/њеној породици
  - где живи
  - матерњи језик, други језици које говори
  - хоби(ји)
  - његова/њена омиљена животиња, поп група, фудбалски тим, боја итд.
3. Ученици се враћају. Сваки ученик има прилику да укратко представи свог партнера остатку групе.¹
4. Ученици седе на столицама које су поређане у круг. Да би добио повратне информације, наставник охрабрује ученике да коментаришу оно што су ново сазнали о некоме или што је оставило посебан утисак на њих.

Додатна активност

Ова активност се може даље развити тражећи, на пример у основној школи, да заједно седну сви ученици чија је омиљена боја црвена, и тако би се направиле мале групе за дискусију.

---

¹ Ово би требало објаснити ученицима на самом уводу у вежбу како би ученици могли да изабере колико тога желе о себи да открију.

Варијације

- Ученици истражују различите начине представљања својих информација, на пример путем пантомиме, затим могу направити плакат који „рекламира“ њиховог партнера, написати песму или "потерницу" итд.
- У случају формирања трочланих или четворочланих група, требало би направити комплете са по 3 односно 4 припадајуће картице.
- Уместо картица, ученици могу израдити друга специфична обележја (нпр. према омиљеној боји, смеђој коси итд.) Свакако, тиме се добијају доста бројније групе. И овде су важна питања/задачи за подстицање групне дискусије:
  - Представите некога из групе, а да не кажете њено/његово име: остали треба да погоде о коме је реч.
  - Подстицаји за дискусију на одређену тему, као што су хобији, летовалишта, омиљене животиње итд.

Материјали

Шпил карата на којима је написан и нацртан предмет који партнер има на другој картици.

Ове картице би требало да прикажу такав текст и такве слике које омогућавају и млађим ученицима, као и оним са потешкоћама у учењу, да у потпуности учествују у вежби.

ружа – трн	дан - ноћ	нож - виљушка	ципела – чарапа
светло – тама	со - бибер	хемијска - папир	сто - столица
врућ – хладан	високо - ниско	јак - слаб	горе - доле
укључен - искључен	отворен - затворен	велики – мали	брзо - споро
чист – прљав	храпав –гладак	стати - ићи	старт - циљ
добар – лош	да - не	пријатељ – непријатељ	дебео - мршав
сунце – месец	брат - сестра	дечак-девојчица	

Вежба 1.2. – Букет цвећа

Васпитно-образовни циљеви часа	<p>Циљ ове вежбе је да се подржи повезаност унутар групе и јача самопоштовање.</p> <p>Ученици схватају да је свака особа у групи јединствена и различита, али доприноси укупној снази групе.</p>
Наставна средства	<p>Мала фотографија лица сваког од ученика која није већа од 4 x 4 центиметра (цртеж сопственог портрета је такође допуштен).</p> <p>Жути или наранџасти папир исечен у округле делове отприлике пречника око 6 центиметара, да би направили средину цвета.</p> <p>Папир у светлим бојама изрезан у облику латица, обојена трака, и ако су при руци, маркери или оловке у неколико боја, два велика листа папира за таблу, лепак.</p>

Поступак

1. Сваки ученик има округли комад папира на који лепи своју фотографију.
2. Сваки ученик узима шест латица на којима записује једну или две позитивне речи о:
  - томе шта би наставник могао рећи о њима (нпр. "марљив", "спортски настројен")
  - томе шта би мушки члан њихове породице могао рећи о њима
  - томе шта би женски члан њихове породице могао рећи о њима
  - томе шта би могли рећи о самом себи
  - томе шта би друг(арица) могао/ла рећи о њима
  - томе шта би неко други у одељењу, школи или заједници могао рећи о њима .
3. Ученик лепи латице око руба фотографије како би направио цвет.
4. Ученици распоређују сваки цвет на велики папир.
5. Ученици цртају стабљике и листове сваког цвета како би створили букет. Додајући машину учинићете да букет изгледа веома посебно.
6. Седећи у кругу, ученици дају своје коментаре. Ово помаже ученицима да разумеју симболично значење: букет би изгубио на својој лепоти ако би неки цветови недостајали (заједница); сваки цвет је различит и додаје нешто јединствено (индивидуалност, достојанство особе); а у исто време, сви цветови су слични и зато је сваки подједнако важан (једнакост). Термини у заградама могу бити коришћени у одељењима са старијим ученицима.

Вежба 1.3. – Кинески штапићи

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици се обучавају да буду тимски играчи. У ситуацији су да искусе како је то кад зависиш од других и кад други зависе од тебе (међусобна зависност).
Наставна средства	Кинески штапићи или оловке и сл. (отприлике 15 цм дуге).

Поступак

Напомена: Ако је могуће, вежба би требало да се спроведе изван школске зграде.

1. Одељење се дели у тимове од отприлике осам ученика.
2. Тимови стоје у редовима на међусобној удаљености од најмање један и по метар. Унутар редова, стоје не једно иза другог, већ једно *пored* другог, тако да сви имају неког лево или десно поред себе.
3. По два ученика у сваком реду узимају кинеске штапиће (или оловке) и хватају их кажипрстима. Штапићи сада спајају ученике у тиму.
4. Сада се тимови морају тркати према циљу који је претходно одређен, на пример према учионици или другом крају школског дворишта. Ако два ученика испусте свој штапић, цео тим се мора вратити на почетак и одатле поново почети трку. Тимови имају слободу у развијању најбоље технике и стратегије за најбржи долазак на циљ а без испуштања штапића. Победнички тим је онај који освоји највише бодова у три трке (први добија 3 поена, други – 2 поена, трећи – 1 поен).

У зависности од тога колико се задатак буде показао тешким за ученике, ова правила се могу ублажити или поштрити.

Додатна активност

1. Неки ученици могу бити спољни посматрачи који коментаришу начин на који су тимови међусобно сарађивали.
2. Активности се могу снимити како би се приказали различити облици понашања.

Вежба 1.4. – Идентитет грба

Васпитно-образовни циљеви часа	Јачање самопоуздања; ученици се охрабрују да препознају и славе своје позитивне стране. Групе препознају заједничке ресурсе и проналазе своје заједничке циљеве.
Наставна средства	Плакат са грбом за сваку групу увећан на формат А3, фломастери или бојице, слике из часописа, итд.
Напомена	Ова вежба омогућава ученицима да врло брзо постану активно укључени. Идеална је за новоформиране групе или на почетку обуке.

Поступак

1. Уз помоћ „игре“ која нам помаже да формирамо групу (нпр. дељење карата из Вежбе 1.1.) одељење се дели у четворочлане групе. (Може се десети да преостане једна до две групе од три или пет ученика.)
2. Ученици раде у групама од по четворо. Сваком ученику је дата шема грба, која је подељена на четири дела и има на врху свитак за мото групе, а у дну траку за назив групе. Делови могу већ бити изрезани из друге копије како би их могли залепити на главни грб кад заврше.
3. Задатак:

Индивидуална припрема:

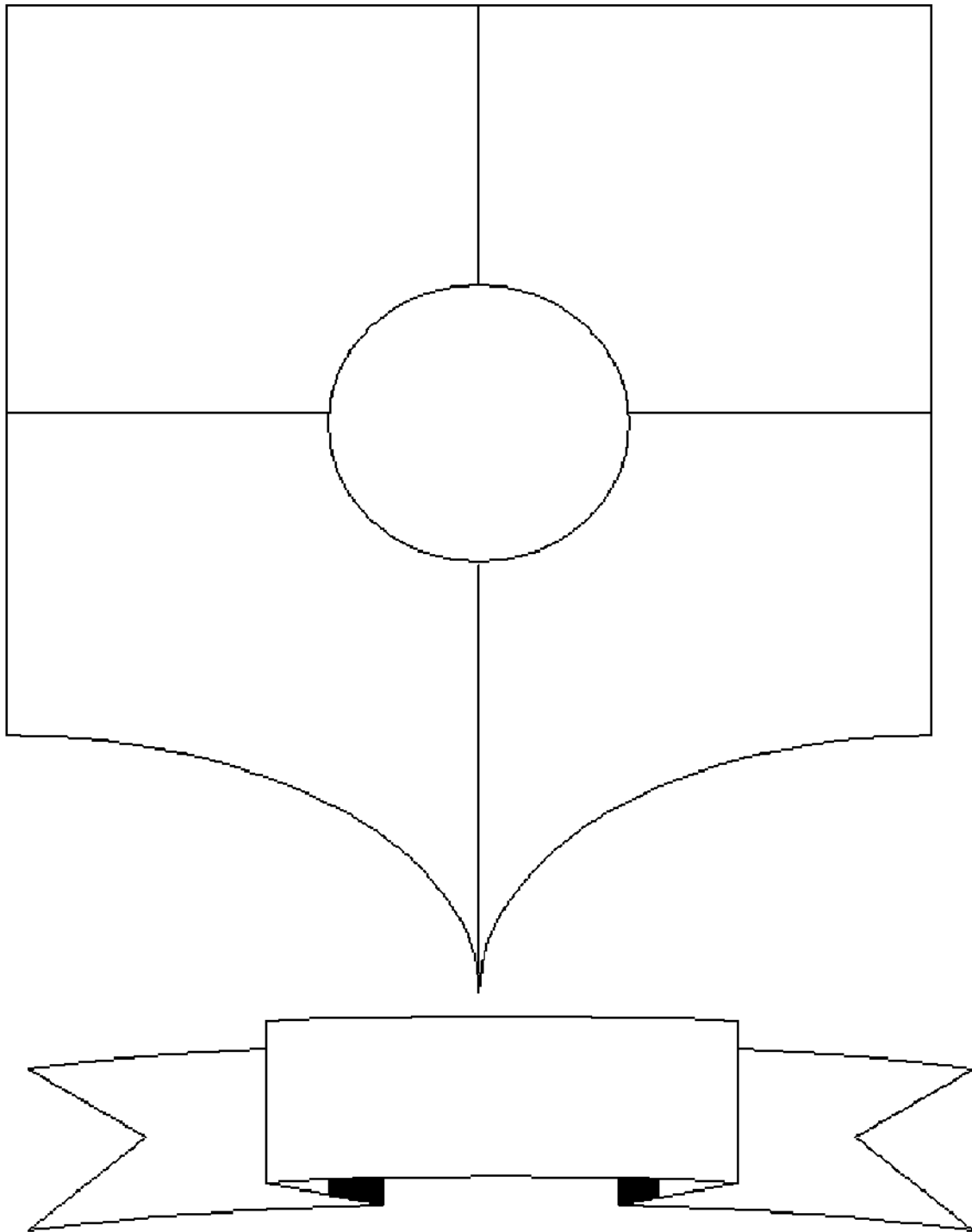
- Направи белешке одговарајући на следећа питања:
  - Како би описао самог себе (са 3-4 придева)?
  - Шта су твоје посебне способности и јаке стране?
  - У чему ниси нарочито добар, које су ти слабости?
  - Шта сматраш нарочито лепим кад размишљаш о сопственом животу?
- нацртај (или изабери) симбол или симболе који одговарају твојим белешкама (боје, обојени папир, слике из часописа итд.)

Групни рад:

- објасни свој(е) симбол(е) члановима групе
- залепите све делове на свој грб
- пронађите заједнички симбол за групу (центар), идејни мото (горња заставица) и име за групу (доња заставица).

4. Члан сваке групе представља завршен грб осталима у одељењу и излаже рад поред свих осталих на зиду.

Материјали

Вежба 1.5. – Права, одговорности и правила у учионици

<p>Васпитно-образовни циљеви часа</p>	<p>Ова активност уводи приступ „корак по корак“ са ученицима да би се успоставила демократски донешена правила за њихову одељенску групу.</p> <p>Ученици стичу искуство о томе да је њихов допринос важан и да имају прилику да утичу на састављање правила. Охрабрује се њихово самопоштовање и самосталност, те осећај активних учесника у животу одељенске заједнице.</p>
<p>Наставна средства</p>	<p>Велики листови папира који су подељени на три једнака поља.</p>

Поступак

- Одељење се дели у групе, при чему ниједна не би требало да броји више од пет ученика. Подела се може извршити помоћу игре, попут оне с картама из Вежбе 1.1.
- Свака група именује свог представника.
- Свака група има лист папира (А3) подељен на три дела. Користећи горњу трећину папира, записују оно за шта верују да су права сваке особе у њиховом одељењу (укључујући и наставника). Требало би да забележе сваки предлог, а сваки тај предлог треба нумерисати.
- Ученици дају повратне информације, вођени притом следећим питањима. По вашем мишљењу колико добро сте испунили задатак? Шта сте све радили што је помогло? А шта је то што је одмогло?
- Ученици прослеђују свој рад следећој групи.
- Свака група разматра листу права коју је направила претходна група, водећи се следећим питањима: Које одговорности имамо како би поштовали та права? Шта треба да урадимо? Како треба да се понашамо? На пример: „Свако има *право* да буде саслушан.“- „Ми имамо *одговорност* и *дужност* да слушамо.“
Користећи исте бројеве који су коришћени у делу о правима, ученици записују одговарајућу одговорност (ако могу да се сете иједне) у средишњу трећину папира.
- Наставник даје додатно упутство: правила за правила.
  - Одлучите се за пар правила која ће бити истакнута на значајном месту у учионици.
  - Она би требало да буду позитивно формулисана - "уради" уместо "не смеш" нешто да урадиш.
  - Морају бити јасна и описивати жељено понашање, на пример: право да те сви саслушају; ми имамо *одговорност* да слушамо; *правило* – буди тих док други говоре.
- Ученици размењују листове папира још једанпут. Групе разматрају све информације од претходне две групе и договарају се о максимално пет правила. Она се записују подељаним словима на задњу трећину листа папира. Ова листа правила се онда откида и лепи на зид. Представник сваке групе објашњава њихова правила целом одељењу.
Наставник усмерава дискусију. Ученици препознају која су правила сувишна и договарају се које ће дупликате избрисати. Неке групе можда неће бити вољне да се њихова правила избришу, док осталима то можда неће сметати. Ученици би требало да покушају да донесу одлуку око које се сви слажу. Уместо да се рад неке групе изостави, дупликати се могу задржати за неке даље дискусије.

9. Гласање за правила. Сваки ученик добија четири жетона да гласа за правила за која сматра да би требало да буду окачена у учионици. Могу користити жетоне на начин на који они желе; на пример могу ставити сва четири жетона на једно правило или доделити по један жетон правилима које изаберу. Четири правила са највећим бројем гласова постају правила за њихово одељење. Та правила се могу написати у виду специфичног документа, потписаног од стране сваког ученика и истакнутог на видном месту у учионици.
10. Заједничко разматрање. Шта је помогло? Шта је одмогло? На који начин сте допринели активностима? Да ли сте приметили да је неко други у одељењу урадио нешто што је било корисно? Шта су они урадили?